

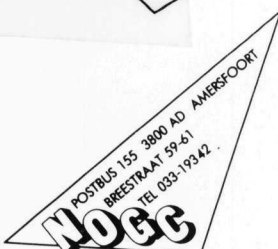

BMS001002909
S0039
Grize Literatuur

TBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

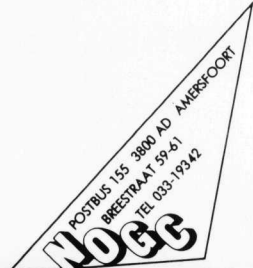
POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 59-61
TEL 033-19342

DE PROVINCIALE KULTURELE RAAD

35.075.15:352:7/8

5039

88-416 a

DE PROVINCIALE KULTURELE RAAD

Boekmansiccing-Bibliotheek
Herengracht 415 · 1017 BP Amsterdam
Tel. 1243738/1243737/1243738/1243739

DE PROVINCIALE KULTURELE RAAD

Tekst van de inleidingen gehouden op een studiedag
over taak, plaats en functie van de provinciale
kulturele raden georganiseerd door de Stichting
NOGC, in Amsterdam op 11 april 1984.

Amersfoort/Amsterdam, februari 1985

Boekmanstichting, Herengracht 415, 1017 BP Amsterdam

Stichting NOGC, Breestraat 59-61, 3811 BH Amersfoort

Colofon:

Deze weergave van de inleidingen uitgesproken op een interne studiedag van het NOGC, gehouden op 11 april 1984 bij de Boekmanstichting in Amsterdam werd redactioneel verzorgd door Chris van der Veen, getypt door Mies Noordenbos en gedrukt bij Krips Repro in Meppel. Marjolein van der Tweel van de Boekmanstichting verzorgde de coördinatie in de eindfase.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Provinciale

De Provinciale Kulturele Raad : tekst van de inleidingen gehouden op een studiedag over taak, plaats en functie van de provinciale kulturele raden georganiseerd door de Stichting NOGC, in Amsterdam op 11 april 1984 / (voorw. C. Stapel). - Amsterdam : Boekmanstichting ; Amersfoort : NOGC
ISBN 90-6650-010-7
SISO 497.2 UDC 351.85(492-35)
Trefw.: cultuurbeleid ; provincies ; Nederland.

Inhoud

- pag. 1. Bij wijze van voorwoord.
Inleidend woord, door mr. C.Stapel, voorzitter
van het NOGC.
- pag. 2. De geschiedenis van de provinciale kulturele
raden.
drs. A.G.J. Entius, directeur van het NOGC.
- pag. 12. De taak van de overheid op het gebied van de
kultuur en de rol van de kulturele raad in de
beleidsvoorbereiding.
mr. T.W.M. Frenken, directeur van de Culturele
Raad Noord-Brabant.
- pag. 18. De bemiddelende rol van een kulturele raad tussen
veld en overheid.
drs. P.Hemminga, directeur van de Culturele Raad
Friesland / Fryske Kultuerried.
- pag. 28. De kulturele raad als dienstverlenend orgaan, als
stimulator van het kulturele leven in de provincie.
mevr.J.de Jong, konsulente alfabetisering van de
Culturele Raad Gelderland.
- pag. 34. De bemiddelende rol van een kulturele raad tussen
veld en overheid.
dhr. T.P.Kamminga, vertegenwoordiger theatergroep
Lijn Negen, bestuurslid Culturele Raad Overijssel.

BIJ WIJZE VAN VOORWOORD

Inleidend woord mr C. Stapel, voorzitter van het NOGC

Als voorzitter van het NOGC wil ik u van harte welkom heten. Als u rondkijkt ziet u dat u zich hier bij de Boekmanstichting in een heel bijzondere ruimte bevindt, een ruimte die altijd gewijd is geweest aan wetenschap en geloof, of moet ik zeggen aan geloof en wetenschap? Het gebouw staat nu in dienst van de studie van kunst en cultuur, die is bij de Boekmanstichting in goede handen. Daarom verheugt het ons u juist op deze plaats welkom te mogen heten.

Het bestuur van het NOGC heeft op instigatie van het direktorenoverleg deze studiedag belegd om twee redenen.

De eerste reden is dat het hoog tijd lijkt te worden ons te beraden op de taak en de functies van de kulturele raden op dit ogenblik. Er gaan nogal wat buien over hun hoofden, trouwens ook over die van de andere raden. De ene kommissie vóór en de andere kommissie ná moet op het rijksnivo adviseren aan de ene minister en de andere minister over het al of niet voortbestaan van het oerwoud van raden, kommissies, adviesorganen en wat dies meer zij. En dat geldt niet alleen voor het rijksnivo, maar ook op het afspiegelingsnivo: bij de lagere overheden. Dat heeft ons ertoe gebracht deze dag te beleggen met het oog op een blijvend funktioneren. Er zal misschien wel het een en ander veranderen, maar het werk blijft en de vraag is op welke wijze de raden de functies die zij zichzelf in de eerste plaats toekennen, maar die ook anderen hen toekennen kunnen blijven uitoefenen.

De tweede reden is er één die meer ligt op het vlak van de relaties: het kennismaken en bekend worden met elkaar. En tegelijk: het versterken van het besef dat wij in alle provincies gezamenlijk staan voor een aantal taken waarover wij vandaag met elkaar van gedachten zullen wisselen.

Hartelijk welkom.

DE GESCHIEDENIS VAN DE PROVINCIALE KULTURELE RADEN

door Ton Entius

De geschiedenis van de provinciale kulturele raden, een titel die bij de uitwerking van mijn verhaal al gauw te pretentius bleek. Hoe immers kun je van de geschiedenis verhalen als er nog vrijwel niets van de geschiedenis is beschreven. Het is me eerlijk gezegd nauwelijks gelukt de feiten - voorzover die nog te achterhalen zijn - in kaart te brengen. Laat staan dat ik aan een sluitende interpretatie ben toegekomen, als het al mogelijk is om over de geschiedenis van de kulturele raden te spreken. Dank aan Jan van der Putten, die mij bij het verzamelen van de gegevens heeft geholpen. Ik zal niet veel meer doen dan het formuleren van hypotesen, die als zodanig ter discussie kunnen staan. Ik heb daarbij geprobeerd de kern van de ontwikkeling in de hoofdstuktitels samen te vatten. Binnen elk hoofdstukje zal ik het werk van de raden globaal beschouwen vanuit een drietal gezichtspunten.

1. De inhoud van het werk.
2. De functies van de raden
3. De maatschappelijke kontekst

De titel van het eerste hoofdstukje luidt:

Doorbraak en emancipatie

Met deze twee termen wil ik de eerste periode kenschetsen. De periode die loopt van 1945 tot aan het begin van de jaren zestig.

In 1945 ontstaan de eerste twee provinciale kulturele raden in de provincies Limburg en Friesland. Over de voor-geschiedenis het volgende: Op 15 december 1945 kwamen vertegenwoordigers van de Friestalige en Nederlandstalige gemeenschap in de provincie Friesland in Leeuwarden bijeen om de statuten van de Kulturele Raad vast te stellen. Doorbraak: hier ontstaat een onverzuiilde organisatie, zoals die op een enkele uitzondering na kenmerkend zou worden voor alle provinciale kulturele raden, een positief fenomeen in het naoorlogse Nederland. Vermeldenswaard is bovendien dat de kulturele raad Friesland is opgezet om de kultureel te bevorderen van beide taalgemeenschappen in de provincie.

In Limburg, de contouren zijn hier minder duidelijk omdat ik niet over historisch materiaal kon beschikken, is sprake van een wat andere ontwikkeling. Daar ligt meer dan in Friesland het aksent op het behoud van het eigene gewestelijke, althans in de beginperiode. De kulturele raad werd opgericht door de RK standsorganisaties in de provincie. Of dit was bedoeld als bescherming tegen de Antichrist is de vraag; in ieder geval werd hiermee wel een meer gesekulariseerde beweging om te komen tot het oprichten van een kulturele raad à la Friesland, vanuit de volkshogeschool Eerbeek, tegengegaan.

Was daar géén sprake van doorbraak, tot 1964 bleef de C R Limburg een vrijwel volledig partikuliere organisatie. Het is wel degelijk te zien als een emancipatiebeweging. Emancipatie van de eigen cultuur, die binnen het gewestelijke meer omvat dan dat gewestelijke alleen. Binnen welke bredere maatschappelijke kontekst speelde dit zich af? En hoe beïnvloedde dit de inhoud van het werk? Onder de druk van de economische omstandigheden richtte men zich in de provincies, maar ook op rijksnivo, vooral op amateurkunst, volksdans en volkskunst. Dit werd ook gepropageerd door de eerste naoorlogse minister van cultuur, de sociaal-demokraat van der Leeuw, die het Nationaal Instituut tot voertuig van deze ideeën maakte. Dit Nationaal Instituut, opgezet vanuit de doorbraakgedachte, werd later omgezet in het NCC, waarvan we allen de geschiedenis kennen. Het ging letterlijk om de verlevendiging en de verheffing van ons Nationaal Bewustzijn als samenstel van gewestelijke culturen. Dit klinkt ons nu héél merkwaardig in de oren; toen kon je dat zien als een tegenbeweging na vijf jaar oorlog en bezetting. Dit liep als een rode draad door de begintijd van de raden.

Ook de eerste kulturele raden, in Friesland het Buro kulturele zaken, richtten zich vooral op het organiseren van allerlei activiteiten in een naar cultuur dorstend vaderland. Dit gebeurde in andere provincies ook. Vanuit het militair gezag werd door mevrouw Tjeenk Willink de organisatie Nederlands Volksherstel opgericht, met plaatselijke en regionale organen gericht op inzameling van middelen voor allen die geleden hadden onder oorlog en bezetting. Hieruit kwamen provinciale organisaties voort, de latere opbouworganen, die ook een kulturele kommissie hadden.

Door al deze oorzaken was er ook al vroeg sprake van een zekere rijkserkenning voor de raden: vanaf 1948 kreeg Friesland al rijkssubsidie. Van Limburg heb ik dat niet kunnen achterhalen.

In maart 1947 werd, als voortzetting van de in 1941 opgerichte studiekering D A van der Scheer, in Drenthe het Drents Genootschap opgericht, dat in 1957 kulturele raad werd. De studiekering, een nogal notabel gezelschap, was opgezet als tegenwicht tegen de germaanse cultuur en de daaraan gekoppelde gelijkschakeling, waarvan het tijdschrift 'Saxo-Frisia' een voorbeeld is. Ook het Drents genootschap richtte zich in deze beginperiode in hoofdzaak op de gewestelijke cultuur.

De draad weer oppakkend bij de opbouworganen kom ik bij de oprichting van de Zeeuwse Culturele Raad op 12 november 1952, als onderdeel van het opbouworgaan. De autonomie van deze raad wordt in 1963 statutair vastgelegd. 1953 is een belangrijk jaar, omdat toen op een kongres in Arnhem

vertegenwoordigers vanuit de verschillende regio's, de drie provinciale kulturele raden, de kulturele commissies van de opbouworganen, vertegenwoordigers van de provinciale genootschappen en van provinciebesturen vanuit de kring van de volkshogescholen bijeenkwamen. Al jarenlang organiseerde men samen "kultuur in de gewesten", eerst informeel als "Cultuurcyclus" later als "Initiatiefcomité", vanuit AMVJ en PBF, met actief op de achtergrond de ambtenaar Rooswinkel van Vorming buiten Schoolverband van OKW.

Nu was de tijd gekomen om te komen tot het NOGC, een eigen organisatie, die een dubbele statutaire doelstelling meekreeg: het bevorderen van het kulturele leven in de gewesten en het bevorderen van kulturele raden in die provincies waar ze nog niet bestonden. Dit is een citaat uit de stichtingsakte, opgesteld door de Zuidhollandse gedeputeerde van Praag met zijn ambtenaar Heringen, of omgekeerd. Dat dit bevorderen daadwerkelijk gebeurde is terug te vinden in de geschiedenis. Het NOGC stond aan de wieg van een aantal raden. Ik geef daarvan straks één voorbeeld. In het jaar van deze stichtingsakte, 1954, was er overigens al een kulturele raad bijgekomen: in Noord-Holland was door Guermonprez, die vanuit de volkshogeschool Allardsoog ook in Friesland een rol had gespeeld, een kulturele raad opgericht, die vanaf het begin subsidie van de provincie kreeg. In januari 1956 kon een konsulent in dienst worden genomen. Wat deed de kulturele raad? Uit een notitie van de konsulent van de kulturele raad Noord-Holland over de ontwikkeling van de raad: "Ten aanzien van de raad zijn verschillende opvattingen:

1. naar de kant van de overheid, waar dan de nadruk komt te liggen op de ontwikkeling van een kulturele planologie.
2. naar de kant van de partikuliere organisaties, dus via de sekties.

Terwijl langzaam en voorzichtig onze sekties en commissies in het leven geroepen werden, blijkt dat een aantal gemeentebesturen, en ook het provinciaal bestuur, activiteiten in de eerste zin voorstaan". Dit is een element, dat in een echte historische studie ook aandacht zou verdienen, ik noemde het al in mijn beschrijving van het provinciale kultuurbeleid: het dubbelkarakter, los van de funkties van de raad. "Tussen overheid en p.i.", daarover hoort u vanmiddag meer.

1956. Utrecht en Zuid-Holland.

In Utrecht ontstond de raad uit een opbouworgaan, van waaruit mevrouw 's Jacob altijd trouw had meegedaan aan het NOGC, ook al vóór dat het NOGC er was, met, merkwaardig voor een randstedelijke provincie, een sterke nadruk op het gewestelijke.

Misschien vanuit de feodale positie van die provincie was er vooral aandacht voor monumentenzorg, landschapsbestuur, kortom kultuurbehoud, voor de regio naast en los van de stad.

Ook dit laatste is naar mijn mening een algemeen punt, zéker in de plattelandsprovincies, des te opvallender in de randstad.

Zuid-Holland was al vanaf het begin betrokken bij het NOGC; hoe daar de kulturele raad tot stand kwam gestimuleerd door en vanuit dit NOGC moge duidelijk worden.

In 1957 werd het Drents Genootschap, dat hiervoor al ter sprake kwam, erkend als kulturele raad. In hetzelfde jaar werd op initiatief van Gedeputeerde Staten in Groningen de Groninger Culturele Gemeenschap opgericht. De gedeputeerde werd daarvan voorzitter, een niet ongebruikelijke figuur in die tijd.

In Gelderland werd de kulturele raad opgericht in 1958. Hier liep de voorgeschiedenis via de lijn van het opbouworgaan. De kulturele raad is voortgekomen uit een commissie van de Stichting Gelderland voór Maatschappelijk Werk. Deze commissie deed een onderzoek "Culturele vrijetijdsbesteding Gelderland 1953" en stelde op grond van die gegevens een memorandum op, dat via een zelfstandige kulturele commissie rechtstreeks onder het Provinciale Bestuur leidde tot de oprichting van een kulturele raad met Bernard Verhoeven, KVP-kamerlid, als voorzitter. Het was een zelfstandig adviesorgaan met vooral "erende" taken: stimuleren, koördineren, maar niet subsidiëren, zoals een anekdote verhaalt. In Gelderland vinden we een duidelijk bewijs voor het doorbraak karakter, het onverzuilde van de kulturele raden. Een bewijs á contrario: de KVP heeft lang geprobeerd de raad tegen te houden opdat de verzuiling van het organisatiezeen maar geen risico zou lopen!

In 1959 werd het Provinciaal Genootschap Noord-Brabant erkend als kulturele raad, waarmee de emancipatie van het Brabants eigene tot een veelkoppig orgaan wordt gematerialiseerd: naast kulturele raad is men beheerder/eigenaar van een museum, een bibliotheek, etc.

De laatste kulturele raad die erbij kwam (1961) was Overijssel. Daar ontstond binnen het opbouworgaan opnieuw een kleine sekte cultuur, de werkgroep kulturele zaken van de Stichting Overijssel.

Daarmee zijn we gekomen aan het eind van de jaren vijftig. Voordat ik deze periode afsluit wil ik nog iets zeggen over de relatie met de rijksoverheid, in het bijzonder over de financiering. Zoals hiervoor reeds vermeld waren er al heel vroeg goede kontakten met het departement. Oprichtingsbijeekomsten, installaties van kulturele raden werden bijgewoond door staatssekretarissen; koningin Juliana op een foto met mevrouw Faber, directeur Fryske Kultuerried, de koningin naast de keizerin.

Voor de naoorlogse politiek was het gewestelijke kennelijk belangrijk! Het Haags centralistisch denken, neutraal gezegd het meer algemeen karakter van de cultuurpolitiek

is later gekomen.

Deze erkenning door de rijksoverheid werd op de volgende wijze financieel vertaald. Voor 1959 kregen de raden een subsidie op basis van een ingediende begroting. Op basis van de beschikking van 15.7.1959 van staatssekretaris Scholten van OKW kregen de raden een jaarlijks subsidie van f 11.000 + $\frac{1}{4}$ cent per inwoner, in 1966 verhoogd tot f 15.000 + $\frac{1}{4}$ cent, in 1969 veranderde dit in f 45.000 + $\frac{2}{10}$ cent. Dit werd in 1974 f 50.000 + $\frac{1}{10}$ cent tot 1976, in welk jaar het subsidie door van Doorn werd afgeschaft. Ondanks de heroïsche strijd van de kulturele raad Drenthe bleef de rijksoverheid van mening dat haar taak aan de opbouw van Nederland was volbracht; de provincies moesten het maar overnemen en dat hebben ze gelukkig allemaal gedaan.

Van kultuurbeleid naar welzijnsbeleid

Het tweede hoofdstuk, dat ergens halverwege de jaren zestig zou moeten beginnen wil ik kenmerken met de woorden "van kultuurbeleid naar welzijnsbeleid". Bij alle raden vond in deze periode een herbezinning plaats op inhoud en functie. Laten we opnieuw de drie gezichtspunten hanteren. We kunnen dan stellen dat in deze fase de inhoud van het werk zich verbreedde. Het hele kultuurbeleid stond in het teken van de term permanente edukatie, die ook vorming omvatte en onderwijs zou moeten omvatten. De maatschappelijke kontekst leidde ertoe dat de raden zich losworpten van de overheid. Memorandumgedachten, het korporatisme wég, gedeputeerden en statenleden verdwenen uit de raden en besturen. In de herstruktureringprocessen werd vooral gezocht naar mogelijkheden om democratisch te zijn en te werken. Omdat deze periode nog zo dichtbij ligt meen ik ermee te kunnen volstaan een aantal trefwoorden te geven om die veranderde samenleving te beschrijven. Het Huwelijk, D'66, Tien over Rood, Provo, 1968. In het werk: van Memorandum naar Knelpuntennota. Door deze invloed veranderden ook de functies van de raden, althans, ze werden ter diskussie gesteld. Ik herinner me uit die tijd de verschillende taakopvattingen van de raden over de relatie advisering/uitvoerend werk, het woord steunfunctie moest gelukkig nog worden uitgevonden. Dit gekoppeld aan de vraag voor wie men er in eerste instantie was, het veld of de overheid. Niets nieuws voor wie zich mijn opmerkingen van hiervoor herinnert. In de meeste gevallen bleef dit niet beperkt tot abstracte diskussies, maar er vonden soms vergaande structuurveranderingen met daaraan gekoppelde karakterveranderingen plaats. Ik zal dit in vogelvlucht per raad doorlopen. Als ik een enkel element bij de één noem en bij de ander niet dan betekent dat niet altijd dat het eksklusief voor die raad is.

Friesland:

De structuurverandering als gevolg van de hierboven beschreven maatschappelijke processen vond plaats in het begin van de jaren zeventig en is te kenmerken met de woorden taakverbreding en democratisering.

De raad krijgt een meer open karakter, de secties worden toegankelijk voor iedereen.

De functies van de raad, uitvoeren náást adviseren, veranderen hierdoor niet wezenlijk, voor deze combinatie is een adequate bestuurlijke vorm gekozen.

Limburg:

Halverwege de jaren zestig al, dus voor de maatschappelijke beweging waarvan sprake is (waarschijnlijk buiten die periode vallend op grond van een andere oorzaak) werd de Culturele Raad Limburg omgevormd tot een 'gesekulariseerde' raad. De culturele raad van Limburg richtte zich vooral op de advisering, men vond uitvoerend werk, behalve de tentoonstellingsdienst, daarmee niet te combineren.

Drenthe:

In het begin van de jaren zeventig ontworstelde de raad in Drenthe zich aan het puur gewestelijke, het eng-gewestelijke. Onder invloed van de beweging 'van cultuur naar welzijn' veranderde de raad, het Drents Genootschap, van vereniging in Stichting. Daarmee werd gekozen voor een meer open structuur, de secties werden ook toegankelijk voor niet leden van de vereniging.

Zeeland:

De Zeeuwse culturele raad was, en is, als enige niet geheel zelfstandig, maar maakt deel uit van het opbouworgaan, de Stichting Zeeland. De raad stelde zich in die periode op het standpunt dat hij vooral de adviesfunctie moest vervullen. Uitvoerende taken hooguit tijdelijk, om die zo snel mogelijk te verzelfstandigen. Een structuurverandering in 1971 leidde tot een versterking van de secties, die in de geest van die tijd zeer democratisch werden samengesteld, via een volledig open procedure: een advertentie in de krant.

Noord-Holland:

In Noord-Holland had de herstructurering plaats in 1970. De grote openheid die daarvan het gevolg was alsmede een uitbreiding van de taken van de raad vroegen om een grondslag voor het beleid. De kultuurnota van 1971, die door de provincie werd overgenomen, ging in de jaren zeventig dienen als leidraad voor nota's op deelterreinen.

Utrecht:

Ook de Utrechtse raad veranderde. In de loop van de jaren zestig vond een taakverbreding plaats. Er kwam een sectie volksontwikkeling bij. De raad richtte zich in zijn werk

sterk op het initiëren van taken in gemeenten. Meer op de kunstzinnige vorming dan op de professionele kunsten. Dit geldt overigens voor de meeste raden.

Zuid-Holland:

Hier is men de veranderingen van de jaren zestig zonder schokken doorgekomen, men zou nog lang door blijven gaan op de oude gedegen voet, vooral optredend als adviseur van de provinciale overheid. De veranderingen vonden daar plaats aan het eind van de jaren zeventig. Van adviesraad werd de raad omgevormd tot orgaan met het gezicht naar het veld. Op grond daarvan weleens een algemeen beleidsadvies uitbrengend, maar vooral bezig met het in de provincie van de grond tillen van activiteiten en het verlenen van steun daarbij.

Groningen:

Aan de veranderingen in Groningen kwam geen einde, dat wil zeggen, juist wél. Een eerste herstructurering in 1973 bleek niet voldoende, de raad ging niet naar tevredenheid functioneren en de sociaal-demokratie koos voor de permanente discussie. Zo permanent dat de kulturele raad bijna is opgeheven. Binnenkort wordt het subsidie stopgezet en wordt het werk naar functies en inhoud verdeeld over een aantal andere instituten. De politiek heeft daarbij de arrogantie te menen dat ze in de meeste gevallen zichzelf kan adviseren op het terrein van de cultuur.

Gelderland:

In Gelderland was sprake van een andere discussie waarin vooral het functioneren van de kulturele raad centraal stond. Dit leidde tot een complete herstructurering, niet in de zin van taakverbreding, democratisering, grotere openheid. Integendeel, de raad werd halverwege de jaren zeventig opgeheven, omdat de gedeputeerde van mening was dat de raad niet goed functioneerde. Kort daarop alweer werd opgericht de Gelderse Stichting voor Culturele Zaken, die werkend zonder formele relaties met het veld in de vorm van secties of afdelingen toch naar de geest open en democratisch is en zich inhoudelijk breed opstelt.

Noord-Brabant:

De verzelfstandiging van de kulturele raad binnen het genootschap en naast de overige geledingen slaagde niet. Aan het eind van de jaren zestig werd via een in de geest van de tijd passende grootse inspraakoperatie compleet met hoorzittingen een kultuurnota uitgebracht waarin gepleit werd voor een kulturele raad als adviesorgaan met daarnaast een uitvoerend orgaan én een orgaan voor research en ontwikkeling. De strikte scheiding tussen adviseren en uitvoeren werd daadwerkelijk gemaakt. De kulturele raad beperkt zich tot adviseren op een betrekkelijk smal terrein. De organisatie voor het uitvoerend werk kwam er echter niet, noch het researchorgaan.

Overijssel:

Een eerste herstructurering op de golven van de jaren zestig vond plaats in 1972. De sekties worden vanaf dat moment bevolkt door vertegenwoordigers vanuit het veld. Deze vinden we terug in de raad. Vanaf 1976 is de raad vooral participatieorgaan, en uitvoerder van een aantal steunfuncties.

Deze periode overziend kunnen we stellen dat de ontwikkeling zeker niet overal gelijk is verlopen en ook niet tot een gelijk resultaat heeft geleid. We kunnen wel konstaten dat er een grotere openheid ontstond, dat er sprake was van democratisering en dat er gesproken kan worden van een taakverbreding. Dit brengt mij op de laatste periode die ik wil behandelen. Het Nú, en de aanzetten daartoe in het recente verleden.

Op weg naar een onbekende toekomst

Deze kreet, die ik heb overgenomen uit het in het begin van de jaren zeventig gepubliceerde '15 jaar NOGC', wil ik centraal stellen voor het laatste stukje geschiedenis, dat nog geen geschiedenis is geworden. Wij kunnen konstaten dat in de meeste provincies, voorzover nog niet afgerond (Groningen en Utrecht), de discussie door gaat en te beschrijven is vanuit de drie door mij onderscheiden gezichtspunten. Per provincie is in het kort het volgende aan de hand. (Ik noem niet de provincies waar rust of betrekkelijke rust heerst of waar de discussie al werd afgerond, zoals in Groningen).

Limburg:

Er ligt een advies van Twijnstra & Gudde en een provinciaal standpunt daarover, waarin wordt voorgesteld een sterke inkringing van de raad - de funktionele raden - gekoppeld aan een taakverandering. De discussie hierover is nog niet afgesloten.

Zeeland:

In een meer algemene discussie over de taakverdeling tussen het opbouworgaan als geheel en het griffieapparaat speelt ook de positie van de kulturele raad een rol.

Noord-Holland:

In Noord-Holland loopt een discussie over de radenstructuur, vooral over de relatie tussen uitvoering en advisering.

Utrecht:

In Utrecht is de discussie onlangs voorlopig afgesloten. De kulturele raad wordt enerzijds beperkt, hij gaat zich slechts met de adviesfunctie bezighouden, en aan de andere kant uitge-

breid. De raad heet voortaan voor Cultuur, Vorming en Onderwijs.

Zuid-Holland:

De discussie in Zuid-Holland is zoals gemeld al afgerond in die zin, dat men nu enige tijd draait op de wijze zoals hierboven beschreven, meer gericht op het veld, veel losser van de provincie. Eind van dit jaar wordt gezien in hoeverre dit bevredigend heeft gefunctioneerd. Daarnaast vindt een discussie plaats over het takenpakket, de inhoud van het werk van de raad. Dit laatste overigens niet alleen in Zuid-Holland.

Gelderland:

De kulturele raad, Gelderse Stichting voor Culturele Zaken, functioneert sinds 1981 nadrukkelijk als organisatie van en voor het veld, en wordt als zodanig ook gebruikt als kapstok voor allerlei steunfuncties. Een brede taakopvatting dus.

Noord-Brabant:

De TH-Twente heeft vorig jaar een rapport uitgebracht over het functioneren van de eksterne adviesorganen in de provincie. Taakverbreding is hier niet aan de orde en in de discussie over de functies is al een standpunt bepaald in de vorige ronde: alléén adviseren.

Overijssel:

In Overijssel is men in discussie over een provinciale nota, waarin de participatiefunctie, de adviesfunctie aan de raad zou worden ontnomen en deze zich geheel zou moeten richten op de steunfuncties. Deze discussie is nog niet afgerond.

Tot slot :

Heel globaal wil ik proberen een paar lijnen te schetsen.

1. Er is sprake van een verandering in, althans een discussie over de functies, de relatie tussen advisering, steunfuncties en uitvoerend werk.
2. Er is sprake van een discussie over de inhoud van het werk van de raden, vooral op het terrein van de volksontwikkeling, nader gespecificeerd op de sociaal-emancipatorische delen daarvan: bij alfabetisering, basisedukatie, gaat de vraag of dit nog wel relatie heeft met het overige werk van de raad. Merkwaardigerwijs blijft in deze discussie de humaniora-kant van de volksontwikkeling buiten beschouwing.
3. Door veranderingen in de samenleving "voorbij de verzorgings-

staat": privatisering, deregulering, sponsoring, om een paar kernbegrippen te noemen, gaat de aandacht voor de kleinere vormen van cultuur wat verloren.

Topkunst komt op. De rijkstaak wordt als het ware losgekoppeld van die van de lagere overheden.

Over de functies diskussiëren we vandaag, over de inhoud van het werk hopen we in een later stadium te kunnen spreken.

De wat bredere maatschappelijke kontekst dient in beide gevallen als achtergrond voor de praktische discussie.

-.--.-.-.-

DE TAAK VAN DE OVERHEID OP HET GEBIED VAN DE KULTUUR EN
DE ROL VAN DE KULTURELE RAAD IN DE BELEIDSVORBEREIDING

door T Frenken

1. *Bij het overheidshandelen inzake cultuur kan men globaal drie werkvelden onderscheiden:*
 - a. *de cultuurkonservering, waartoe behoort de zorg voor monumenten, voor musea, voor archieven en historische beoefening, kortom voor het gehele cultuurpatrimonium;*
 - b. *bevordering van de cultuurparticipatie. Dit is het scheppen van mogelijkheden tot deelname aan en kennisgeving met alle mogelijke uitingen van kunst en cultuur;*
 - c. *klimaatbevordering voor kunstproducenten.*

In de praktijk komt het uitoefenen van bovengenoemde taken door de overheid neer op het beschikbaar stellen van middelen. In tijden van schaarste aan overheidsmiddelen heeft ieder van deze drie functies te lijden, maar 1 en 2 zijn minder kwetsbaar dan 3, terwijl 1 weer minder kwetsbaar is dan 2. Toch ligt de populaire waardering omgekeerd. Eén scoort in de publiekswaardering hoger dan twee en twee scoort weer hoger dan drie. Wie als pleitbezorger wil optreden ten behoeve van de cultuur ten opzichte van de overheid, doet er goed aan op de eerste plaats op de bres te staan voor de meest kwetsbare en de minst populaire sektor, die van de scheppende kunsten.

2. *Bij het provinciaal cultuurbeleid ligt vanouds de nadruk op zorg voor een goede spreiding, dwz bevorderen dat tot in de kleinste uithoeken van de provincie in beginsel kans op cultuurparticipatie voorhanden is. In de afgelopen 10 à 15 jaar hebben de meeste provincies daarnaast een eigen provinciaal cultuurbeleid ontwikkeld: eigen provinciaal monumentenbeleid, provinciaal museum, provinciale tentoonstellingsdiensten, provinciaal orkest, eigen theatergezelschappen en vele andere 'eigen' instituten. In het merendeel van de gevallen heeft hier het adjektief provinciaal nolens-volens de betekenis van tweede garmituur. Naar kritische kwaliteitsmaatstaven scoren landelijke én stedelijke instellingen hoger dan provinciale (waarbij stedelijk moet worden begrepen als betrekking hebbend op de grote steden in en buiten de randstad).*
3. *Ondanks stelling 2 moest een provinciaal cultuurbeleid zich maar liever niet terugtrekken op de bevordering van het streekeigene: er zijn voldoende mensen druk doende met heem- en streekcultuur, vanaf begeesterde partikulieren en hobbyisten, via dorpsoverheden tot aan de kommercie. (En de lokale blaadjes en omroepen niet te vergeten).*

4. *Provinciale kulturele raden in de zin van eksterne adviesorganen van het provinciaal bestuur zouden het als hun primaire taak moeten zien om de kwaliteit van de provinciale kulturele instellingen te bevorderen en om de spreiding van hoog gekwalificeerde kunst te bevorderen. De zorg voor de amateuristische kunstbeoefening kan beter aan de amateurs zelf worden overgelaten, terwijl voor taken op het gebied van vorming, edukatie en emancipatie meer geëigende instituties het voortouw zouden kunnen nemen.*

-.-.-.-

Naar mijn persoonlijke opvatting is er alles voor te zeggen om provinciale kulturele raden op de eerste plaats in te zetten als pleitbezorgers voor kunst, pleitbezorgers voor kunst en kwaliteit. Ik zie in deze visie dan raden, die op een heel kritische wijze voor de kunsten, voor de scheppende en de uitvoerende kunsten op de bres staan. En die de kwaliteit trachten te bevorderen van de kunstinstellingen en van de artistieke evenementen in de provincie. Ik weet dat deze opvatting in dit gezelschap omstreden is of op z'n minst als smal, eng of elitair wordt ervaren. Maar er is straks tijd voor discussie en ik heb bovendien wel een ekskuus voor die pre-okkupatie met kulturele raden als pleitinstituten voor de kunsten.

U moet namelijk weten dat de oude kulturele raad van Brabant, die een jaar of twaalf geleden werd opgeheven en vervangen door de huidige raad, tot en met de directeur zich voornamelijk bezighield met amateurtoneel, het NOGC, met numismatiek en met genealogie. Niet dat die gebieden nu zozeer voorbeeld waren van provinciaal kultuurbeleid, maar ja, iedereen leeft in z'n beroep enigszins zijn hobbies uit. Dat doe ik dus ook. Mijn geachte voorganger was dan ook een graag geziene gast bij het NOGC en een enkele oudere kollega hoor ik nog regelmatig met respekt over hem praten. De Toynbee-aanse slinger van de geschiedenis bracht met zich dat de nieuwe kulturele raad van Brabant startte met een ánder elan. Reisde mijn voorganger indertijd nog stad en land af, en vooral het land, om er "De Paradijsvloek", dat toneelstuk van Laudy Sr geplaatst te krijgen, bij het plaatselijk amateurtoneel stroopte hij ook de ateliers van kunstenaars af om te zien of deze de subsidiërende overheid geen knollen voor citroenen verkochten.

Over de "Paradijsvloek" gesproken: ik denk weleens dat kunst in het paradijs thuis hoort of wil horen of moest kunnen horen en niet in een wereld van zwoegende gevallen mensen. Kunst gaat over een paradijselijke staat, waarvan nog een glimp is op te vangen in begenadigde ogenblikken. Ik zou willen dat kulturele raden die ogenblikken onder de aandacht brachten en het wenen van mensen overlieten aan pastoors en dominees, aan welzijns-werkers en maatschappelijke dienstverleners. Zoals op de Bonnard-tentoonstelling in Parijs de onbetwiste top gevormd wordt door een kleine reeks schilderijen met de badende Marthe. Kunst gaat over licht, over het warme wit naast geel en oker,

over een paradijselijke staat, maar wie mij erop wijst dat Bonnards vrouw de hele dag in bad zat omdat ze als gevolg van een neurose aan lavomanie leed, die stelt zich op als een maatschappelijke dienstverlener, post mortem dan ook nog eens! In Nederland wordt mijns inziens te vaak met sociale ogen naar kunst gekeken. Zie de BKR. En dan ziet men zorg, geen kunst.

Mijn eerste stelling vat de overheidszorg inzake cultuur samen in een globale onderscheiding van drie werkvelden, a, b en c. Het is dus cultuurkonserving, cultuurparticipatie en de bevordering van de kunsten. Ik betoog daarbij (uit waarneming geboren) dat daarbij 1 en 2 minder kwetsbaar zijn dan 3 en dat ook weer 1 minder kwetsbaar is dan 2. Is er weinig geld dan lijden alle drie de terreinen, maar de meest kwetsbare, de kwaliteitsbevordering voor kunstproducenten heeft het 't zwaarst te verduren, temeer daar dat de minst populaire sektor is. Men zou nu kunnen filosoferen over de vraag hoe essentieel de stimulerende en regulerende rol van de overheid voor het behoud en de ontwikkeling van kunst en cultuur is. Dat is een moeilijke vraag en deze ligt voor de verschillende werkvelden waarschijnlijk anders. In het algemeen houdt men het erop dat in Nederland de afhankelijkheid van kunst en cultuurleven van de overheidszorg zal blijven bestaan en zelfs zal toenemen indien de huidige sociale, economische en fiskale structuren in onze samenleving zich handhaven. Kunst en cultuur blijven dus afhankelijk van overheidsmiddelen en als er schaarste is van overheidsmiddelen dan is er dus bedreiging van kunst en cultuur.

Deze stelling, of substelling, laat twee relativeringen toe. Kan die afhankelijkheid op onderdelen niet meevallen, m a w zijn er gebieden waar de kulturele en artistieke bedrijvigheid doorgaat als de overheidssteun geheel of gedeeltelijk ophoudt. Je moet in ieder geval de moed hebben de vraag te stellen en er bijvoorbeeld onderzoek naar te doen. Hoe taai is een vitale kunst in het overleven?

De tweede relativering betreft de schaarste; hoe schaars is de schaarste aan overheidsmiddelen? Die schaarste is per onderdeel van het overheidsbeleid geen vaststaand gegeven, maar een politieke keuze. Ieder van ons kent voorbeelden van de gigantische verspillingen van de overheid. Daar hoeft je het rapport van de algemene rekenkamer niet voor af te wachten. Het is dus maar de vraag hoe snel het cultuurleven moet buigen voor de eis van bezuinigingen zolang de noodzaak daarvan niet overtuigend is aangetoond. Minister Brinkman kreeg het in het kabinet gedaan de bezuinigingshanden te laten afhouden van de kunsten, betrekkelijk. Moeten wij, op provinciaal nivo dan toegeven aan de verzuchting van de cultuurgedeputeerde dat hij evenredig moet inleveren? Moeten wij als kulturele raden hem niet eerder opzaden met argumenten waardoor hij de druk van het kollege van GS kan weerstaan? De moeilijkheid is dan natuurlijk wel dat deze gedeputeerde dan zelf een begin van geloof in de zin van kunst- en cultuurbeleid moet hebben, want veel zendingskracht ten spijt is het moeilijk zo'n geloof aan te praten en wij van de cultuur

worden in dit land nu eenmaal met de zwakste bestuurders opgezadeld, zodat het zelden voorkomt dat een kultuurbestuurder dreigt op te stappen als hij zijn zin of zijn evenredige portie uit de pot niet krijgt. Of ben ik hier nu partijdig? Of praat ik alleen voor mijn eigen regio? Ik bedoel het als een retorische vraag. Konklusie uit deze substelling: niet te gauw aannemen dat er geen geld is. In Brabant is er jaarlijks, althans de afgelopen jaren, van de kultuurbegroting van 36 miljoen ongeveer 3 à 4 miljoen over en gaat terug naar de algemene middelen, dat is ruim 10%. Ook weer een vraag eigenlijk: is dit abnormaal? En komt dit elders ook voor? Terwijl bovendien in die 36 miljoen de apparaatskosten zitten, dus strikt genomen is het geld dat we voor kultuur hebben slechts de helft daarvan. Als we die 3 à 4 miljoen nu eens in de vrije marge mochten besteden dan kon je toch weer leuke dingen doen. Wel moet worden toegegeven dat zoiets vaak publicitair niet erg goed blijkt te gaan. Men zegt dan al gauw: jullie kunnen ons in sixty minutes nog meer vertellen.

Uit mijn tweede stelling klinkt een zekere skepsis omtrent de resultaten van wat in het beleid altijd kultuurspreiding heette. Het blijkt dat de mondige burgers van de kleine gemeenten in de uithoek of achter de wereld nu zelf willen uitmaken wat ze, althans in de overheidssfeer, aan kunst en kultuur doen, terwijl spreiding in het algemeen uitging van de gedachte dat er een instantie was die het beter wist en die het gaat brengen naar anderen. Ik ben daar opnieuw voor. Volgens maatstaven van mensen die professioneel en op goed nivo bij kunst betrokken zijn, is de uitkomst van dat zelf willen beslissen en kiezen doorgaans horribel, louter kwalitatief gezien. Het wordt tijd dat we daar openhartig en eerlijk in worden. Niet om dat grondrecht van de eigen vrije keuze aan te tasten, maar wel om openlijk uit te spreken tot wat voor kitsch of onzin of oren-aan-naaijerij het lokaal bestuur zich weer heeft laten verleiden. Ik wil hier geen alleenheerschappij van intellektuelen of kunstenaars propageren, maar wel een kritische houding erkennen als kultuurkonstituering die eenvoudigweg zegt waar het op staat. In de kunst geen beleefdheid, zei Picasso. Een houding die openlijk belijdt dat het niet meevalt om in een dorp of in een provincie te leven waar veel (soms bijna alles) om je heen lelijk is. Van architectuur tot de plantsoenen. Van de beelden aan de openbare gebouwen tot het portret van de koningin, die als een rose suikerspin in de raadszaal prijkt. Tot en met de muziek die uit het gemeenschapshuis klinkt en de nonsens in de lokale bladen of over de lokale radio. Er wordt leed geleden door de mensen die in de provincie wonen en smaak hebben, vanwege de treurigmakende wansmaak die hen omringt. Het betekent ook maatschappelijke verarming als die minderheidsgroep zich als dropout gaat gedragen en het laat afweten. Hier ligt een taak voor provinciaal beleid en provinciale kulturele raden. Hier ligt de link in mijn tweede stelling tussen kultuurspreiding en de provinciale kunstinstellingen. De laatsten zouden op een zo

goed en zo hoog mogelijk nivo hun kwaliteiten moeten doen uitstralen in de provincie. En als dat hoge nivo niet wordt gehaald met de provinciale instellingen, dan zou van provincie-wege de spreiding van landelijke of grootstedelijke instituties kunnen worden bevorderd. Want, laten we niet vergeten dat cultureel Nederland eigenlijk al één provincie is, de afstanden klein, het aantal hoog-gekwalficeerde instituten beperkt. En spreiding en decentralisatie, die verlaging van nivo tot gevolg hebben, zijn desastreus. Geen kleine NKS-jes of derderangsortestjes in de provincie. Geen tweederangs provinciale musea, misschien zelfs geen provinciale monumentenzorg, waarvoor trouwens het wettelijk instrumentarium ontbreekt, zodat bijvoorbeeldde sanktionering op overtreding van de provinciale monumentenbescherming nooit hoger kan uitkomen dan f 300.- boete omdat de provincie nooit meer boete op mag leggen. Waar begint die provincie dan aan, nietwaar? Daarmee heb ik ook stelling vier enigszins toegelicht: geen bemoeienis met amateurs. Culturele raden hebben met amateurs niks te maken. Ook niet met hobbyisten, althans niet vanuit cultuurbeleid. Met kunst heeft het niet zoveel te maken als 700 oude dames en heren hun produkten in de Nieuwe Kerk te Amsterdam tentoonstellen ten bewijze van hun opzijstreven van de beroepskunstenaars. Zorg daarvoor is maatschappelijke dienstverlening. En het is aardig als Pierre Jansen zich daarvoor leent, maar dan hoort Jansen ook niet bij de kunst. Dat wisten we trouwens al. Met kunst hebben de zondagsschilders niets te maken, ze vormen eerder een herkenbare groep van reaktionaire kunsthaters. Misschien geldt dat in mindere mate voor amateurtoneel en amateurmuziek. Laten we iedereen vooral zijn lol daarin gunnen, maar laten we geen verknijpte pretenties stimuleren door er beleid op los te laten.

Stelling drie spreekt voor zichzelf. Het leuke geliefhebber van heem- en streekcultuur mag voortaan, misschien in tegenstelling tot 20 jaar geleden een zaak zijn van begeesterde hobbyisten. Elk dorp helpt boekjes de markt op met lokale nostalgie en de kommercie weet er de klanten voor te vinden. Ik weet wel dat de cultuurbevordering of de bevordering van het cultuureigene een item is van politieke partijen, vooral van het CDA, maar dat cultuureigene weet, om het op z'n 'Bosch' te zeggen, best eigen naad te naaien.

Kultuurbeleid stelt, en dit als konklusie, op provinciaal nivo weinig voor. Het loopt zelfs de kans om verengend provincialisme en geborneerde slechte smaak te bevorderen. Laat de provinciale culturele raden fungeren als kritische instituties, die goede voorbeelden hun provincies insturen en die mensen in hun provincie attenderen op goede gelegenheden voor kunst en cultuur in Nederland en daarbuiten. Raden zijn dan zoveel als critici die strenge maatstaven aanleggen en goede voorbeelden geven vooral waar het gaat om hedendaagse uitingen van beeldende kunst, van muziek, literatuur, van

toneel, dans, film, architectuur zelfs en om de verdediging van de scheppende krachten in deze disciplines. Welzijns-
werkers zijn er al zat, misschien teveel. Bedankt.

-.-.-.-.-..

DE BEMIDDELENDE ROL VAN EEN KULTURELE RAAD TUSSEN VELD EN
OVERHEID;

Een bijdrage tot positie- en taakverduidelijking

door P Hemminga

In het referaat wordt - steeds aan de hand van de casus Friesland - ingegaan op positie en taak van de provinciale kulturele raad. Uitgangspunt voor de inleiding is de stelling:

l. Positie en taak van de provinciale kulturele raad zijn onduidelijk of zelfs onbekend

Ter bewijsvoering wordt ingegaan op het begrip positie en daarmee samenhangende aspecten als gezag, invloed en macht. In de tweede plaats wordt aandacht geschonken aan de aard van en variatie in taken: beleidsvoorbereidende-, adviserende-, steunende- en uitvoerende taken. In de derde plaats wordt ingegaan op het verschijnsel bemiddeling aan de hand van de stelling:

ll. Een bemiddelende rol is een ondankbare rol

Hebben veld en overheid in het voorgaande reeds de nodige aandacht gekregen, het verdient aanbeveling om ook naar andere sectoren dan alleen de kulturele te kijken. Waarom kan er bij Provinciale Waterstaat meer dan bij de Kulturele Raad? Waarom is de Kamer van Koophandel niet in discussie? Vanzelfsprekend komt dan ook het produkt van de kulturele raad in het vizier.

lll. De provinciale kulturele raad legitimeert zich alleen in zijn produkt.

De kwaliteit van de producent komt naar voren in zijn produkt. Dat geldt ook voor de kulturele raad, maar op welke wijze kan de producent zijn produkt verbeteren? Een aantal handreikingen en vragen.

Vele problemen zijn semantische problemen. Daarom als laatste stelling:

llll. De naam 'Raad' dekt in vele gevallen niet de lading.

Ware het niet beter te spreken van een "Huis voor de Kultuur"?

Wanneer men iets moet zeggen over de bemiddelende rol van een kulturele raad tussen veld en overheid dan kan men daar met verschillende en zelfs met gemengde gevoelens tegenover staan. Dit laatste geldt in ieder geval voor mij.

Aan de ene kant is het geen probleem, doch eerder een vreugde iets over het werk van een kulturele raad te mogen vertellen. Wanneer dat vertellen slechts over een onderdeel of een bepaald aspekt van dat werk mag gaan of vanuit een bepaalde gezichtshoek dient te geschieden, behoeft dat nog niet per definitie een geringere vreugde te betekenen. Nee, de vreugdereductie te anderer zijde is met name te vinden in de titel van mijn verhaal. Het is mij namelijk bij een nadere beschouwing niet duidelijk waar het over moet gaan. Gaat het om een bemiddelende rol tussen veld en overheid, uitgevoerd door een kulturele raad; of gaat het om de bemiddelende rol van een kulturele raad, die zich tussen veld en overheid bevindt? En dan ga ik nog niet eens in op de vaagheid van begrippen als bemiddeling, rol en veld. Enfin, zij die in welzijnsland zijn getogen hebben daar in het algemeen minder problemen mee en gemakshalve ga ik er maar vanuit dat u allen tot die categorie gelukkigen behoort. Dat lost overigens niet de mogelijk verschillende uitleg van de mij voorgelegde titel op.

Na de titel nu de inhoud.

De rol is de verbijzondering van de cultuur met betrekking tot het gedrag van de enkeling, die zich in een bepaalde sociale positie bevindt. Een rol omvat het geheel van normen en verwachtingen dat men koestert jegens personen in een bepaalde positie. En inplaats van positie zou men ook en zelfs beter kunnen spreken van rangpositie. Het gaat immers om een relatief begrip, het gaat steeds om de verhouding van de ene positie tot andere posities in de sociale structuur.

Er zijn duidelijke, minder duidelijke en onduidelijke posities. Van de laatste is de rolverwachting uiteraard evenzeer vaag en onduidelijk. De Kommissaris der Koningin, laten wij ons tot het provinciale nivo beperken, heeft een duidelijke positie, zijn rol ligt vast. Bovendien is die positie hoog in de rangorde van posities, zoals naar voren komt uit zijn activiteiten: het openen van deuren, het knippen van linten en het zich laten rijden. Een hoge positie geeft invloed en heeft soms macht. De positie van de koördinator beleidsplanning is heel wat vager, totdat men betrokkene steeds in de buurt van de kommissaris ziet, niet zijn deur openend, maar hem wel iets influissterend. Op dat moment straalt de hoge positie van de kommissaris af op de beleidskoördinator. Ook buitenstaanders krijgen door dat de betrokken mens meer is dan een onderhoudsmonteur van kantoorapparatuur.

Enfin, het beeld is duidelijk, het is niet nodig nog in te gaan op het feit dat de beleidskoördinator buiten het provinciehuis geregeld samen wordt gezien met buurtwerker X. Doet de koördinator dan toch iets op het terrein van het welzijn ter griffie?

Laat ik een ander voorbeeld noemen: de makelaar in onroerend goed. Bij uitstek het voorbeeld van een bemiddelaar, ik zou bijna willen zeggen tussen veld en bouwmaatschappij. Wat is het beeld, het imago van de makelaar bij de burger? Ik zal overdrijven, maar toch: een gewiekste, goed uitziende, in een grote auto rijdende heer die, niet altijd via rechte wegen, een goed belegde boterham verdient. Iemand die zowel koper als verkoper een rekening stuurt. Iemand van wie het amper duidelijk is wiens belang wordt gediend. Het beeld dat ik u nu schets is dat van het einde der jaren zeventig, sindsdien heeft de NBM heel wat gedaan aan de imagoverbetering van zijn leden.

Laat ik overgaan tot het nivo van de organisaties. Drie soorten heb ik meegekregen: een kulturele raad, veld en overheid. Laat ik niet met een kulturele raad beginnen, maar met de kulturele raad, de Fryske Kultuerried.

De Fryske Kultuerried is opgericht in 1945 en stelt zich volgens zijn statuten ten doel: "het bevorderen van kultuur in Friesland in het algemeen en de Friese kultuur in het bijzonder. Daarbij staat voorop het aktiveren en koördineren van het kulturele leven met inbegrip van vormings- en ontwikkelingswerk". Het waarom van de oprichting is niet alleen te vinden in na-oorlogse vooruitgangsgedachten, maar in een drietal konkrete bedoelingen:

- het naast de ekonomische opbouw der gemeenschap zorgen voor een kulturele opbouw;
- het nastreven van de koöperatie tussen beroepsbeoefenaars en amateurs en
- heel specifiek voor Friesland: de koöperatie tussen laat ik gemakshalve zeggen Fries- en Hollandstalige milieus.

Deze drie bedoelingen, deze drie uitgangspunten, gelden nog steeds. In feite worden ze iedere dag van de week nog gepraktiseerd.

Ik zal verder niet ingaan op de geschiedenis van de Raad, die zich in het begin zonder overheidssubsidie met name heeft ingespannen voor wat genoemd kan worden het invullen van witte vlekken, zoals de organisatie van muziek-, toneelkursussen en tentoonstellingen. In de loop van de jaren is de beleidsvoorbereidende rol, tegelijk oplopend met de beleidsbehoefte van de overheid steeds groter geworden.

Waren wij, de Fryske Kultuerried, in den beginne duidelijk veld, in de loop der jaren zijn wij steeds dichter bij de overheid gekomen. Ook de randvoorwaarden illustreren dat, thans B-3 orgaan met in de rechtspositionele sfeer ambtelijke faciliteiten.

De Fryske Kultuerried biedt thans verschillende diensten aan. Partikulieren komen bij de raad terecht voor informatie over het Friese kulturele gebeuren, voor hulp bij subsidieverzoeken, voor namen van inleiders en sprekers, hulp bij het opzet-

ten van programma's, informatie over het inschakelen van kunstenaars, het huren van toneelverlichting, video-apparatuur, overheadprojectoren, dia-apparatuur, enz. Men komt voor tentoonstellingsadviezen, het CJP, adviezen over het Fries kostuum, enz. Kortom wij zijn duidelijk konsumentgericht. Organisaties op cultureel terrein vormen onze tweede doelgroep. Wij doen voor deze organisaties: de financiële- en loonadministratie, wij geven organisatie- en sekretariaatshulp, wij verzenden persberichten voor derden, wij helpen met tentoonstellingen, wij verhuren tentoonstellingsmateriaal, wij voeren voor derden adresadministraties uit, enz.

Als derde groep in onze dienstverlening noem ik de (beleids)- advisering aan overheden en particuliere fondsen. Met name de provinciale overheid en het Provinciaal Anjerfonds dienen hierbij genoemd te worden.

Het is in ieder geval duidelijk dat wij heel verschillende opdrachtgevers hebben:partikulieren, organisaties en overheden. Op zichzelf behoeft een brede variëteit aan klanten geen probleem op te leveren, ware het niet dat er een zeer wezenlijk verschil tussen de categorieën valt aan te wijzen. Er zijn namelijk betalende en niet-betalende klanten. Bovendien zijn er diensten waarvoor een rekening wordt gestuurd en diensten die gratis worden verleend. Wanneer voor een derde geadmistreerd wordt, wordt daarvoor een nota gestuurd. Wanneer die derde via ons een persbericht wil laten versturen is dat gratis en wanneer diezelfde derde een organisatieadvies wil hebben, waarin bijvoorbeeld de staf veertig arbeidsuren steekt, dan kost dat niets. Kortom, voor de buitenstaander een redelijk verwarrende situatie.

Aleer ik bij de overheid kom, nog iets over partikulieren en organisaties. Mij valt vaak de ver ontwikkelde verkokering op. Wanneer iemand bij ons een videorecorder huurt en haalt, is de kans groot dat betrokkene het aantal mensen ten kantore overziende denkt: "zo, een redelijke organisatie voor de verhuur van a.v.-middelen". Wanneer de a.v.-huurder het pand heeft verlaten en wordt gevolgd door een mevrouw die een alfabetiseringskursus wil opzetten, is de kans groot dat er gedacht wordt:"Goh, ik wist niet dat er zoveel lieden voor de alfabetisering ingehuurd waren". Nog erger wordt het wanneer we naar onze activiteiten op het terrein van de overheidsadvisering en beleidsvoorbereiding kijken. Ik noem een voorbeeld. Een volksdansklub in Wolvega bestaat 25 jaar en besluit tot het organiseren van een festiviteit. De begroting wordt opgemaakt, maar is ook na een gemeentelijke bijdrage niet sluitend. Dat is echter geen probleem, want de kloeke gemeente-ambtenaar wijst de jubilarissen op het bestaan van het provinciaal bestuur. Spontaan wordt er besloten deze te vragen het nog overgebleven gat te dempen. Het provinciaal bestuur krijgt het subsidieverzoek binnen en besluit eerst een advies te vragen aan de Kultuerried. De Kultuerried bekijkt

de aanvraag en besluit alvorens een en ander aan de sekte dans aan de orde te stellen, de aanvrager om nadere gegevens te vragen. Deze schrikt niet alleen van het telefoontje, maar zegt ook nooit geweten te hebben dat de Kultuerried zich met dergelijke zaken bezighield, de Kultuerried was er toch voor het Fries kostuum. Tien jaar geleden had men nog dankbaar gebruik gemaakt van dergelijke adviezen.

Mijn stelling 1 lijkt duidelijk te worden bewezen. Maar ik ga nog verder. Is de taak van de kulturele raad wel altijd bij de opdrachtgever bekend?

Een tweetal jaren geleden hebben wij ons lange tijd bezig gehouden met de situatie rond het nederlandstalig beroepstoneel. Een drama in vele bedrijven, waarvan de slotakte nog immer gespeeld moet worden. Op een gegeven moment heeft de Kultuerried geadviseerd aan een provinciaal toneelcentrum te denken. Een centrum, later omgedoopt tot "toneelverband", dat zich laat kenmerken als een "onderkoepeling", het woord is in NOGC-kring niet vreemd, van alle in Friesland werkzame toneelorganisaties. Deze onderkoepeling zou een aantal taken voor de aangeslotenen kunnen verrichten en wel met name die taken die thans door een ieder der aangeslotenen afzonderlijk niet opgepakt kunnen worden. In het door de klub ontwikkelde beleidsplan wordt in dit verband de hoogste prioriteit gegeven aan a. het aantrekken van een dramaturg ten dienste van de aangeslotenen en b. het vervullen van het werkgeverschap onder andere ten behoeve van de toneeladviseurs.

De Friese toneelwereld voelde, ondanks zeer goed ontwikkelde gevoelens van autonomie en 'baas in eigen huis' veel voor dit plan. Konzept-statuten werden gemaakt, een afspraak met de notaris geregeld, tot het provinciaal bestuur naar buiten kwam met globale plannen inzake prioriteiten binnen het sociaal-kultureel werk. Wat bleek. De provincie had een rangorde in te subsidiëren werksoorten en organisaties aangelegd. Op die rangorde scoorde de amateuristische kunstbeoefening zeer laag en daarmee uiteraard het toneel. Zou het toneel aan de bezuinigingsbeurt zijn, dan waren de in het toneelcentrum deelnemende organisaties het eerst de klos, terwijl zo lang mogelijk gepoogd zou worden het toneelcentrum overeind te houden. U ziet het gebeuren, plotseling werd de onderkoepeling gebruikt als een overkoepeling, als een organisatorische noodgreep ten gunste van het goede (toneel)doel. De deelnemers, na door ons gewezen te zijn op de verschillende aspecten van de provinciale voornemens, voelden op dat moment heel wat minder voor de zich zo langzamerhand eigen gemaakte gedachte van een toneelcentrum. Maar ja, waar kwam de eerste opzet van een toneelcentrum ook alweer vandaan? En de provincie vraagt, hoe komt het, wordt het nu nog wat? Hier zien we in welk een moeilijke positie een raad kan verkeren.

Bovendien, door wie werd en wordt de raad ook al weer betaald? In wiens opdracht hebben wij de plannen voor een toneelcentrum ontwikkeld?

Ik zal hier en nu niet het vervolg op een en ander behandelen, alleen de vraag formuleren waar het hier om gaat: aan welke zijde staat de raad? Aan de kant van het veld of aan de kant van de overheid? Of nog duidelijker geformuleerd: aan de kant van en met het veld of aan de kant van en voor de opdrachtgever.

Wij kozen voor de kant van het veld, niet uit principe, maar beredeneerd en weloverwogen. Toch is dit een hoogst vreemde situatie, eigen aan de positie van een kulturele raad. Betaald door, laat ik zeggen, politieke belangen, aan het werk voor, daar vaak mee konfliktierende, kulturele belangen. Van overheidszijde wordt de kulturele raad in zo'n geval niet alleen gezien als ondanikbaar en lastig, maar als niet voldoende aan zijn - bemiddelende - functie, nl het verdeelde veld stroomlijnen naar de overheid.

Maar andersom komt het natuurlijk evenzeer voor: een enthousiaste groep kunstenaars met wilde geldverslindende ideeën meldt zich bij de raad. "Jullie zijn er toch voor ons?" Enfin, het valt niet te keren, de groep dient een subsidie-aanvraag in, die uiteraard tot verrassing van betrokkenen beadviseerd wordt door de kulturele raad. Deze adviseert negatief. In het kader van de beschikbare middelen en de prioriteiten binnen het cultuurbeleid acht de raad het beter het geld ergens anders aan te besteden. De provincie volgt het advies en de aanvragers zijn furieus. "Wat hebben wij aan zo'n raad. Waarvoor werken die dure lieden eigenlijk? Het geld, wat zeg ik, de miljoenen, zouden beter aan ons besteed zijn."

Ik ga nog even door. Wie geeft uiteindelijk het cijfer aan de raad, wie oordeelt over het subsidie, waarop wordt geoordeeld, wat is de maatstaf, waar ligt de vergelijking, hoe groot is de kennis daartoe? Op vele vragen is het antwoord onduidelijk of zelfs niet te geven, maar het is wel duidelijk dat de subsidiënt altijd het laatste woord heeft. En die subsidiënt is niet voor de poes. In het geval van mijn raad gaat het om bijna 1,3 miljoen gulden subsidie en om arbeidsplaatsen. Wie wil dat in gevaar brengen. Tot hoever kan men zijn hals uitsteken zonder zijn hoofd te stoten? Is het niet zo dat het "wiens brood men eet, wiens woord men spreekt" nog altijd opgaat. Voor wie wordt er dus bemiddeld?

Wij zijn door het provinciaal bestuur meer dan eens gevraagd aan te geven welke sektor in de cultuur het eerst zonder subsidie verder moet. Is dat vormingswerk of zijn dat de beeldende kunsten? Zo'n vraag illustreert naar mijn mening de onduidelijke positie van de kulturele raad in de ogen van zijn voorname opdrachtgever.

Natuurlijk, er hoeft niet alleen aan onduidelijkheid van de zijde van de raad te worden gedacht, ook aan de andere zijde wordt gewerkt zonder inzicht of visie. Maar toch

Ik beperk mij tot negatieve voorbeelden, maar ik zou evenzeer een aantal positieve voorbeelden kunnen noemen. Zaken die door en met ons uiteindelijk gerealiseerd zijn. Maar toch, ook voor

stelling 11 is het bewijs te leveren. Gelukkig is bemiddeling niet alleen maar een ondankbare rol.

Waar ik het nu over heb is de beleidsvoorbereidende rol van de raad. De steunende en uitvoerende taken leveren in het algemeen zeer tevreden klanten op. Natuurlijk is het een vreugde om iemand na lang zoeken aan het goede adres te helpen evenals het gehonoreerd zien van een goed advies.

Waar het mij in het voorgaande echter om gaat is een illustratie te geven van de kulturele raad en zijn met elkaar konfliktierende taken en de conflicten tussen raad en opdrachtgever.

Wat dat betreft is onze positie nog heel wat moeilijker dan die van de eerder gememoreerde makelaar.

Natuurlijk overdrijf ik enigszins. Immers, het werk wordt niet gedaan door een slecht georganiseerde klub, of door een organisatie met de verkeerde mensen op de verkeerde plaatsen.

De door mij noodzakelijk geachte duidelijkheid kan op verschillende manieren worden bevorderd. Aan één van de mogelijkheden wordt door het provinciaal bestuur van Friesland gedacht, nl een volstreekte scheiding in taken. Dat betekent dat de raad alleen nog zou mogen adviseren en zijn steunfunctie en ondersteunende taken aan anderen zou moeten overlaten.

Ik ben tegen een dergelijk medicijn. Ik ben daartegen, zowel op grond van de diagnose van de kwaal als gezien de kwaliteit van de therapie. Bijna veertig jaar werken heeft in Friesland geleerd dat de variëteit aan taken een elkaar stimulerende en informerende werking heeft, terwijl sec adviseren het contact en de goede relatie met diegenen waar het uiteindelijk om gaat niet ten goede komt, maar integendeel juist een geïsoleerde positie in de hand werkt en uiteindelijk zal leiden tot een verambtelijking c q overbodigheid. Die situatie ontstaat wanneer de burgers of de organisaties niets anders geboden kan en mag worden dan één aan het hoofd van de overheid genaaid kritisch oor. Een oor dat de handen mist tot het doen van een praktische handreiking, tot direkte steun, tot praktische informatie.

Het vreemde en bevreemdende is dat het beleid tot scheiding van beleidsvoorbereidende en uitvoerende taken niet geldt voor bijvoorbeeld de provinciale diensten voor de waterstaat of de planologie. Wat is het verschil met deze zogenaamde harde beleidssectoren. In ieder geval de politiek geringere gevoeligheid, de daar gedachte autonome kennis en de omvang van de betrokken apparaten. Nog vreemder in dit verband is de alom aanwezige trend om de vanouds bestaande scheiding tussen bestuur, i c de griffie, en de diensten op te heffen. Op meer dan één plaats in het overheidsgebeuren wordt gewerkt aan een zgn geïntegreerd bestuursmodel, op sommige plaatsen is een dergelijk model reeds gerealiseerd.

Ik wil mij verder niet verliezen in beschouwingen die toch een hypothetisch karakter hebben.

Een heel andere vraag interesseert mij op dit moment. Is er enige noodzaak tot een bemiddelende rol van de kulturele raad?

Met andere woorden, kunnen overheid en veld niet terdege hun eigen boontjes doppen?

Voor het beantwoorden van deze vraag kunnen verschillende ingangen worden gekozen.

De eerste is een wel heel pragmatische: zolang de winkel klanten heeft sluiten wij niet. Met andere woorden, zolang het veld, zolang burgers en zolang de overheid ons weten te vinden, is er sprake van een duidelijke functie. Zelfs zo dat wij het werk amper aankunnen met de bezetting van dit moment.

Uiteraard kan de vraag ook principiëler, en van een Friese vertegenwoordiger mag dat verwacht worden, aan de orde worden gesteld.

Ik denk dat ik de makelaar even moet verlaten en een andere bemiddelaar moet invoeren, nl de advocaat. Kan de advocaat nog afgeschafte worden? Neen, en dat ligt voor ons niet anders. Hij is de onafhankelijke informateur in de juridische doolhof. Hij is de belangenbehartiger van de zwakke tegenover de sterke. Dat geldt ook voor onze bemiddelende rol van veld naar overheid.

En ik weet heel wel dat ook het veld een aantal organisaties kent dat zich best zelf kan redden, maar ik ervaar ook iedere dag hoe nuttig het is dat een professionele club zich te weer kan stellen tegen - soms - onjuiste overheidsbelangen tbv daarom vragende organisaties en tbv organisaties die heel wel muziek maken of een prachtige tentoonstelling organiseren, maar die noch bemand, noch ingehuurd zijn om als adequate tegenhanger van het politieke gebeuren te kunnen optreden.

En van de overheid uit gezien? Daar geldt het zelfde. Ik heb eerder gewezen op kulturele belangen en politieke belangen. Die twee categorieën vallen in het algemeen niet samen. De laatste is breder dan de eerste. De laatste is sterker dan de eerste. De laatste is geld, de eerste is idee. Kulturele vernieuwing, verandering en continuïteit lopen groot gevaar wanneer initiatiefnemers, kunstenaars en subsidiezoekers rechtstreeks via de ambtenaren, de gesloten beurs en de konkurrentie met andere sectoren, zullen worden geretourneerd. Een goede kulturele raad kan in dat proces een positieve rol vervullen. Maar, wat is een goede kulturele raad? Een goede kulturele raad herkent men aan de kwaliteit van zijn produkt. En die kwaliteit slaat niet alleen op het fraai uitgevoerde beeldmerk, het goede taalgebruik of de kwaliteit van het gebruikte papier. Nee, een goed produkt herkent men aan de snelle levering, ik zou bijna willen zeggen met 'geen gezeur-garantie'

Het klinkt wat overdreven, maar ik ken raden die werkelijk altijd zeuren en dan het liefst over de randvoorwaarden. Bovendien houdt een dergelijk gezeur af van het werkelijke werk. Het duurt niet lang, en zeker nu het geld nog veel krapper wordt, of deze raden kunnen het vergeten.

Een tweede kwaliteitspunt is de bruikbaarheid van het produkt. De vrager moet er simpelweg iets aan hebben. En iets is in

dit verband te weinig. Dat betekent dat in de raad niet alleen kennis over en affiniteit met het kulturele gebeuren moet zitten, maar niet minder kennis over en gevoel voor bijvoorbeeld de overheid. Adviseren zonder kennis van het staatsrecht is een overbodige en verkeerde aangelegenheid.

Een derde kwaliteitspunt wordt gevormd door het draagvlak van het produkt. Een goed advies of een uitstekende nota worden herkend en ondersteund door het veld, zelfs wanneer dat veld in eerste instantie aan andere mogelijkheden had gedacht. Deze voorwaarde heeft de nodige organisatorische gevolgen. Om het voorgaande te realiseren is een voortdurend contact en wisselwerking met het veld noodzakelijk, en met name met de representatieve afgevaardigden van dat veld. Zij dienen vanaf den beginne een grote - inhoudelijke - stem in het kapittel te hebben. Groot was mijn verbazing dan ook, toen ik hoorde van raden die zonder sekties en kommissies werken en waar het werk daarmee in wezen tot een puur ambtelijke of nog erger, academische bezigheid is geworden. Zo'n raad is geen raad en zou zich dan ook niet als zodanig dienen te afficheren.

Een vierde kwaliteitspunt wordt gevormd door de herkenbaarheid in tijd en naar positie. Het werk behoort lijn te hebben. Incidenten dienen te worden vermeden. Het moet duidelijk zijn waar de raad staat. In tegenstelling tot grote delen van de welzijnssector dient een kulturele raad voortdurend te getuigen van zijn historisch bewustzijn.

Dat brengt mij op het vijfde kwaliteitspunt. Het werk van de kulturele raad dient toekomstgericht te zijn. Juist contrair aan het carpe diem, of zoals u wilt de kortzichtigheid van de politiek, dient de raad in zijn produkten de lange termijn in te bouwen.

Een zesde kwaliteitspunt: een kulturele raad dient zich in zijn werk niet te beperken tot wat ik zou willen noemen de mikro-kulturele zaken: het toneel, de muziek, het vormingswerk, de dans of de architectuur. Nee, de raad dient zich ten volle bezig te houden met de makro-kultuur, met vragen aangaande de inrichting van de samenleving, met de grondslagen van een integraal beleid.

Een zevende kwaliteitspunt: de kulturele raad is zich bewust van zijn dienstverlenend karakter. Die dienstverlening moet tot uiting komen in het altijd en voor iedereen klaar staan. Een dichte deur of een verkeerd tijdstip komt op andere plaatsen voor, bij ons mag dat niet het geval zijn.

Ik heb eerder een aantal beroepen genoemd. De kommissaris der koningin en de makelaar zijn de revue gepasseerd. Ik wil de makelaar nogeens noemen. Zijn imago was niet best en kan nog steeds worden verbeterd. Ons imago zou ook beter kunnen en dat is niet alleen een kwestie van een goed produkt of van aardige mensen, maar ook een kwestie van public relations, van continue reclame.

Op dat terrein gebeurt naar mijn mening veel te weinig.

Zonder te zeggen dat wij ons beter moeten 'sellen', ben ik wel

van mening dat dat zou moeten gebeuren. Veel meer - goede - publiciteit. Geen week zonder persberichten, folders over het werk, bovendien alom aanwezigheid: présence, wij zijn er. Een uitdragen van visie en taak, duidelijkheid kreëren, en ga zo maar door. Dat helpt meer dan de eigen positie te verduidelijken of zich zelfs positie te verschaffen door, ik kom terug bij mijn begin, de luwte van de kommissaris der koningin te zoeken, de rust van het Anjerfondsbestuur te ambiëren of zich te vereenzelvigen met óf het provinciaal bestuur óf het veld. De advokaat is noch rechter, noch verdachte. Een kulturele raad is noch overheid, noch veld. Laat dat duidelijk zijn.

In de titel van mijn bijdrage gaat het om een drie-eenheid: kulturele raad, veld en overheid. Geldt voor deze drie-eenheid niet het woord van Prediker: "Kan iemand er één overweldigen, twee zullen tegenover hem standhouden en een drievoudig snoer wordt niet spoedig verbroken".

Ik heb eerder gewezen op de verschillende activiteiten van onze raad, heel verschillende zelfs, gezien naar afnemers en aard der activiteiten. Hebben wij die activiteiten intern in afdelingen, buro's, georganiseerd, naar buiten valt uiteindelijk toch alles vaak onder de vlag en het etiket Kultuerried. Echter, en bij kollega-raden geldt dat ook voor een deel, een aantal van die activiteiten zijn naar inhoudelijke maatstaven gerekend, geen raadsactiviteiten.

Zou het dan ook niet aan te bevelen zijn, mede in het licht van de eerder door mij bepleite imagoverbetering, inplaats van over raad te spreken over, ik doe maar een voorstel, Huis voor de Kultuur: een nest, een broedplaats voor allen die zich willen inzetten voor de kultuur in de eigen regio. Een huis waar raad en advies is te krijgen, waar direkte hulp wordt gegeven, waar de advokaat instant klaar staat. Een nest waar vogels van diverse pluimage in en uit vliegen, waar gemetseld en gebouwd wordt, waar alle strootjes bijeenkomen.

Een broedplaats van nieuwe ideeën, het centrum van een toekomstperspektief.

In zo'n opzet zal de raad naar mijn overtuiging groeien en bloeien ten dienste van de gehele gemeenschap, van zowel veld als overheid.

In zo'n opzet is de raad een instrument tot het verhinderen dat de overheid en de raad zelf wordt tot "Eine Zentrale die eine Einrichtung ist und dazu dient, Ansätze von Energie und Tatkraft der Unterstellten zu deppen. Der Zentrale fällt nichts ein, und die Andern müssen es ausführen.

Aldus Kurt Tucholsky in 1925.

DE KULTURELE RAAD ALS DIENSTVERLENEND ORGAAN, ALS STIMULATOR
VAN HET KULTURELE LEVEN IN DE PROVINCIE

BEZIEN VANUIT HET VELD VAN DE VOLWASSENENEDUKATIE

door Joke de Jong

Inleiding

Ter kennismaking: twee ervaringen met het ontstaan van een steunpunt bij de kulturele raad:

- vrouwenwerk in Zuid-Holland
- alfabetisering in Gelderland

vragen: *Wat had de kulturele raad te bieden?
Vanwaar aansluiting bij de kulturele raad?*

De verhouding kulturele raad - steunpunt(en)

vragen: *Waarin sluiten werk van kulturele raad en steunpunt(en) op elkaar aan?
Waar liggen de spanningsvelden?*

Veranderingen in de organisatie van de volwassenenedukatie

vragen: *Wat betekent dit voor de verhouding kulturele raad - steunpunt(en)?
Is de toekomst koffiedikkijkerij of tekenen zich lijnen af?*

aandachtspunten: a. *de relatie basisedukatie - overig edukatief werk voor volwassenen*
b. *rijksbeleid gericht op activiteiten en instellingen*
c. *konkurrentie in eigen huis:
binnen de volwassenenedukatie
tussen volwassenenedukatie en andere sectoren*

Dienstverlening en stimulering (van het kulturele leven) en bevorderen van samenhang

vragen: *Wat is de plaats en de funktie van de raad hierin?
Welke bagage is nodig?
Welke uitgangspunten worden gehanteerd?*

aandachtspunt: *de funkties van de raad vereisen een glijdend (= flexibel = steeds wisselend) takenpakket.*

Ik kan niet nalaten om het begin van mijn verhaal iets te veranderen naar aanleiding van de inleiding door de heer Frenken. Hij heeft een hele duidelijke afstand geschetst tussen de Kunst aan de ene kant - de Kunst met een grote K - en aan de andere kant allerlei vormen van sociaal-kultureel werk. Een persoonlijk voorbeeld hierbij is dat ik inmiddels tien jaar getrouwd ben met een kunstenaar, zelf welzijnswerker ben en tot heden gaat dit nog zeer goed. Hij heeft mij niet uitgekozen omdat ik sociaal-kultureel werker was, ik heb hem niet uitgekozen omdat hij kunstenaar was, toch blijkt er meer over te zeggen dan dat er een groot gat tussen die twee sectoren ligt en ik denk dat het ook wat simplistisch is om dat niet te vermelden wanneer je het hebt over werk van de kulturele raad of funkties daarin. Om u wat nader kennis te laten maken met mezelf en om een kader te scheppen, waarin ik ook een aantal voorbeelden kan gebruiken, wil ik beginnen met twee voorbeelden hoe een bepaalde sektor van werk bij een kulturele raad terecht kwam.

Het eerste gaat over de kulturele raad van Zuid-Holland. In 1974-1975 zaten er twee vrouwen in het bestuur, die enigszins bevlogen raakten van het idee van de vrouwenemancipatie. Dat waren mevrouw Eveline de Goeie en mevrouw Thea Veldhuizen van Zanten. Zij hebben de werkgroep Permanente Edukatie en de Vrouw opgericht. Omdat ze allebei lid waren van het bestuur van de kulturele raad werd er verder ook niet nagedacht over de vraag waar die werkgroep nu bij aangehangen moest worden. Die werkgroep kon daar een plek krijgen en zo geschiedde.

De werkgroep Permanente Edukatie en de Vrouw werd opgericht en er werd een kracht aangetrokken in het kader van het jaar van de vrouw (1975). Die kracht was ik en ik was in het begin een wat vreemde eend in de bijt van die kulturele raad. Zoëven hebben we al gehoord dat ferme strukturele veranderingen in Zuid-Holland wat later plaatsvonden dan op een aantal andere plaatsen. En wat dat vreemde betreft: ik was niet alleen de eerste vrouw in het stafapparaat, ik was ook de eerste persoon zonder een academische opleiding, - daar had men enigszins moeite mee. Een ander punt was, dat zaken die met vrouwenwerk te maken hebben, nogal eens anders verlopen dan gebruikelijk: besluitvormingsprocessen komen wat anders tot stand dan binnen duidelijk georganiseerde kaders en dat liep zo nu en dan weleens een keertje fout.

Een voorbeeld: Met het provinciaal bestuur was afgesproken dat ik eens in het halfjaar zou rapporteren over mijn werk. Op de inhoud van mijn eerste werkoverzicht had de directeur helemaal niets aan te merken, maar de vormgeving daar schortte nogal wat aan, vond hij. Het was veel te informeel gesteld, men was op het provinciehuis gewend om wat officiële stukken te krijgen.

Ik ging daarmee naar provinciale staten en kreeg een applaus

vanwege de informele toon; eindelijk eens iemand die normaal praat, vond men. Ik denk dat er op dit vlak inmiddels een heleboel veranderingen hebben plaatsgevonden.

Wat wel duidelijk was, ook al ging de aansluiting bij de kulturele raad wat toevallig, dat de kulturele raad een plek was die het één en ander te bieden had aan het vrouwensteunpunt. Bij de kulturele raad was iemand als stafmedewerker vormings- en ontwikkelingswerk aan het werk, die bekend was met dezelfde kanalen als die je voor het vrouwenwerk moest volgen. Er waren vertrouwde lijnen naar de politiek, waar je als vrijwillersorganisatie heel moeilijk bijkomt. Er was bekendheid met het opereren van het maatschappelijk bestel op provinciaal nivo. Het zijn allemaal zaken waar je als nieuw initiatief, een vorm van werk die zich nieuw ontwikkelt, in het begin de nodige moeite mee hebt. Die ondersteuning is een belangrijke functie, die op provinciaal nivo vervuld kan worden.

Een tweede voorbeeld is de aanhaking van de alfabetisering bij de Gelderse kulturele raad. Die situatie lag wat anders; er was landelijk een vrouw die het alfabetiseringswerk door het hele land mee hielp opzetten en die in de provincies ging kijken welke clubs als een soort bed aangewezen zouden kunnen worden voor het alfabetiseringswerk.

In Gelderland kwam men uit bij de kulturele raad vanwege de zaken die ik zoëven heb genoemd en omdat bij de raad ook heel duidelijk affiniteit was met de volwassenenedukatie. Hieruit kun je konkluderen dat het afhangt van de plaats die de kulturele raad in de provincie vervult of je als volwassenenedukatie bij die kulturele raad terecht komt. Een aantal functies is nodig voor nieuwe initiatieven in het kader van de volwassenenedukatie en die vind je soms bij de raad en soms ergens anders.

Het tweede punt: waarin sluit het werk van de kulturele raad en van de steunpunten op elkaar aan? Er zijn inderdaad vele voorbeelden te geven waarin het werk van de raad en dat van initiatieven op het terrein van de volwassenenedukatie niet op elkaar aansluiten. Een aantal zaken echter ook wel. Je zit op hetzelfde funktioneringsnivo, dus je moet gebruik maken van dezelfde kanalen. Binnen een aantal kulturele raden is sprake van bekendheid met en ervaring in de ondersteuning of de advisering of de begeleiding van andere vormen van de volwassenenedukatie, ook van die vormen die niet puur volwassenenedukatie zijn, zoals bijvoorbeeld het vrouwenwerk, dat een veel bredere doelstelling heeft. Er is deskundigheid in huis bij de kulturele raad, die je generiek zou kunnen noemen en er zijn ook relaties met het landelijk nivo, waarmee je binnen de volwassenenedukatie ook heel direkt te maken hebt.

De Gelderse kulturele raad heeft een medewerker voor het vormings- en ontwikkelingswerk, die veel landelijke contacten heeft, waardoor je je als steunpunt veel beter met je eigen

werk kan bezighouden zonder de draad met het landelijke te verliezen. Ik denk dat het belangrijk is, dat de raad steun kan bieden bij het ontwikkelen van beleidsstrategieën voor dit soort initiatieven in de volwassenenedukatie. Een gevaar is dat een steunpunt zich heel sterk met inhoud en kwaliteitsverbetering van het werk gaat bezighouden, waarbij uit het oog kan worden verloren dat er ook een heleboel voorbereidend werk gedaan moet worden op het stuk van politiek opwarmen, strategisch omgaan op provinciaal nivo. Daarin kan de raad heel duidelijk een ondersteunende rol spelen. Zo lijkt het alsof de raad een functie heeft in de richting van de steunpunten en niet andersom. Ik denk dat het zo is, dat de raad met de steunpunten ook een bredere vorm van deskundigheid in huis krijgt. Er wordt misschien nog te weinig gebruik van gemaakt. Binnen de alfabetisering is kwaliteit op het gebied van deskundigheidsontwikkeling ontwikkeld, die ook op andere terreinen ingezet zou kunnen worden, zoals bijvoorbeeld binnen de amateuristische kunstbeoefening.

Ik ga over naar de spanningsvelden:

Er kan een spanningsveld zitten in hoe je politiek wilt opereren in een provincie. Dat kan vervelend zijn, daar moet je mee om kunnen en leren gaan, denk ik. Een ander, moeilijker punt speelt bij bezuinigingen. Dan kan het zijn dat een raad tegen-gestelde belangen in huis heeft. Het is bijvoorbeeld heel triest wanneer het ene steunpunt uitbreiding van subsidie krijgt en de ander wordt ingekrompen, terwijl je als raad verantwoordelijkheid hebt naar beide steunpunten. Je kunt als raad gedwongen worden om daarin op een gegeven moment prioriteiten te stellen. Dan kan het zijn - en dat blijkt ook uit het verhaal van de heer Frenken - dat er verschillen zijn in opvattingen over cultuur en culturele vooruitgang.

Dan moet ik denken aan de Franse pedagoog Freinet, die op een gegeven moment zei: vooruitgang van een samenleving is af te lezen aan de totale rijkdom van die samenleving, zowel materieel als in cultureel of, soms, ook nog edukatief gebied. Binnen dat standpunt is dan een standpunt dat wanneer er toename van de rijkdom plaats vindt binnen een elite van die samenleving, dat dan die cultuur, die samenleving als geheel ten goede komt en daar wordt dan rechtstreeks aan vastgekoppeld het afbreken, het afnemen van deeltjes van die elite, dan zou de totale verarming van rijkdom, cultuur van een hele bevolking betreffen. Freinet zegt dan dat een betere verdeling van rijkdommen, kennis en kunde nog niet hoeft te leiden tot de verarming van de totale bevolking. Dit soort opvattingen kunnen strijdig zijn binnen een raad.

Een volgend punt is: De verandering in de organisatie van de volwassenenedukatie.

De hier aanwezigen die bij een brede raad betrokken zijn, zullen inmiddels het een en ander gehoord hebben over de

Hoofddijnennotities van minister Deetman en de kaderwet van van Kemenade cs. Het is nog niet duidelijk hoe het er allemaal uit gaat zien; wel is duidelijk dat er grote veranderingen zullen komen in de organisatie op plaatselijk, regionaal en provinciaal nivo. Regionaal zullen er edukatieve centra moeten komen, provinciaal edukatieve werkplaatsen. In een aantal provincies zijn die er al. De vraag is dan of die hetzelfde moeten blijven of moeten veranderen. Een van de punten van kritiek vanuit met name het sociaal-kultureel werk en vanuit het brede vormings- en ontwikkelingswerk is dat door die regelingen een aantal activiteiten op titel volwassenenedukatie losgeweekt wordt van een breder geheel van activiteiten. Binnen het sociaal-kultureel werk komen natuurlijk ook de gewone alfabetiseringskursussen, open school-achtige activiteiten voor die lang duren. Andere punten zie je bij het vrouwenwerk en het minderhedenwerk. Vrouwenwerk en minderhedenwerk is veel breder dan alleen edukatief. Bij het vrouwenwerk zie je een tendens naar én edukatief werk én hulpverlening met daarnaast arbeidsactiviteiten om die hulpverleningsactiviteiten zo dicht mogelijk bij elkaar te ontwikkelen. Zo'n regeling voor de volwassenenedukatie nu haalt het edukatief deel uit het geheel. Voor minderheden geldt precies hetzelfde. Ik denk dat hier opnieuw een belangrijke funktie van de raad naar voren komt: al die mensen die nu in het werk van de volwassenenedukatie bezig zijn zullen geneigd zijn dan ook binnen de structuur van die VE hun plek te gaan zoeken. Er is dan heel wat goodwill nodig om in een tijd waarin hevig bezuinigd wordt en waarin het eigen werk heel erg op het spel staat, over het hokje van dat eigen werk heen te kijken en te zien dat er meer aan de hand is dan volwassenenedukatie, zeker als dat begrip nog meer versmald wordt tot basisedukatie. Ik denk dat, als wij ertoe neigen om heel blij te zijn dat er in ieder geval iets van alfabetisering is, dat dan Henny van Weelden * zegt: "Ho eens even, maar dat zit wel in een breder geheel en hoe gaan jullie daarmee om?"

Een ander punt is dat de raden een aantal steunpunten in huis hebben, een aantal activiteiten in huis hebben, en dat de vraag nu is: moet er straks een aparte edukatieve werkplaats ontstaan los van de raad of moet die binnen het kader van de raad gaan funktioneren? De Gelderse raad heeft ten aanzien van dit soort problemen altijd gezegd: Wanneer het veld zich ervoor uitspreekt bij de raad aangehaakt te zijn dan kan dat, op onze voorwaarden. Wij stellen ons echter niet op het standpunt dat wij dan altijd die funkties moeten vervullen, dwz op het moment dat er zich een betere situatie voordoet kunnen die steunpunten er ook weer uitstappen. Ik zou het zelf alleen dan op prijs stellen om eruit te stappen met een steunpunt, wanneer die funkties die ik eerder heb genoemd in een andere konstellatie ook vervuld zouden kunnen worden. Dat zou bij ons betekenen dat er wel een edukatieve werkplaats zou kunnen ontstaan los van de raad, maar dat de

* stafmedewerker Culturele Raad Gelderland

raad daar dan ook in vertegenwoordigd zou moeten zijn. Vanuit het veld gezien zou de raad niet moeten werken met een model waarbinnen allerlei activiteiten zouden moeten kunnen passen, maar vanuit het vrouwenwerk gezien, vanuit het open schoolwerk gezien, vanuit het alfabetiseringswerk gezien is het probleem dat we veel dichter en nauwer met elkaar moeten gaan samenwerken, veel nauwer dan tot nu toe het geval is geweest. Wij vragen: "ondersteun ons in een soort groeiproces naar nauwere samenwerking toe. En probeer ook de provincie ervan te weerhouden om één plaatje te maken waarbinnen iedereen dan zomaar van de ene op de andere dag moet passen". Dus ondersteuning niet bij modeldenken, maar bij groeidenken. Dan ben ik al aangekomen bij het laatste punt:

Het bevorderen van die samenhang.

De raad, zeker die in Gelderland, heeft zich verantwoordelijk gevoeld voor een breed scala van activiteiten en heeft er steeds op gewezen wanneer bepaalde onderdelen van het werk uit de boot dreigden te vallen. De kans dat bijvoorbeeld 'pensioen in zicht' of specifieke werklozenprojecten of een belangrijk deel van de open school of wat voor vorm van V&O-werk dan ook uit de boot gaat vallen is erg groot en dat betekent dat het de raad nogal wat tijd en energie gaat kosten om er mee voor te zorgen dat zoiets niet gaat gebeuren. Dit betekent dat tussen nu en, misschien, vier jaar, telkens een beroep op de raad gedaan gaat worden, dat de raad heel flexibel zal moeten zijn in zijn mogelijkheden tot aanbod. Dat de raad er niet voor kiest: "dit zijn wij als instituut en zo moeten we blijven", maar dat er open gewerkt kan worden in de richting van: "hoe gaat het werkveld eruit zien en kunnen wij als raad daar een functie in vervullen?" Heel specifiek zal er in onze situatie een beroep gedaan worden op de raad in het begeleiden van samenwerkingsprocessen. Dus een open oog voor alles wat uit de boot dreigt te vallen lijkt mij een belangrijke functie voor de raad.

DE BEMIDDELENDE ROL VAN EEN KULTURELE RAAD TUSSEN VELD
EN OVERHEID

door Tjitte P Kamminga

- een kulturele raad: de Culturele Raad Overijssel
- het veld: theatergroep "Lijn Negen"
- de overheid: met name de provincie Overijssel

Raakvlakken met de Culturele Raad Overijssel: vanuit de positie van de theatergroep; daarnaast lid van de afdeling 'podiumkunst van de raad en meer in 't algemeen lid van het algemeen bestuur.

Korte geschiedenis van "Lijn Negen" met betrekking tot de kulturele raad als middelaar.

Positief

- belangenbehartiging en ondersteuning:
 - in het bijzonder: enkele evaluatierapporten
 - het wegwijs maken in subsidieland/ in de provincie
 - het mede opzetten van begrotingen en beleidsnotities
 - het mede ondersteunen van subsidieverzoeken
 - in het algemeen:
 - adviezen jeugdtheater inhaalplan
 - adviezen afnemerssubsidie edukatief toneel
 - adviezen provinciale begroting via de afd. drama, later podiumkunst
 - bemiddeling dmv brochures tbv onderwijs en sociaal-kultureel werk
 - bemiddeling dmv een funktionaris (konsulent) enz. enz.

Krities

- de raad is door zijn structuur (direktie, staf, db, ab, afdelingen) te bureaucratisch, te log, om slagvaardig te kunnen funktioneren als pleitbezorger, lobby-er
- de raad is naar buiten toe schijnbaar te weinig geprofileerd tov het provinciale apparaat (waar is de plek enz. van de raad?)
- kunst is anarchistisch, de raad niet
- de raad is, evenals het veld (partikulier initiatief) afhankelijk van dezelfde subsidiegever
- de raad mist, dit in tegenstelling tot een raad voor de kunst, de deskundigheid om een regionaal gezelschap te toetsen in de kontekst van het landelijk belang.

Ik ben vertegenwoordiger van een theatergroep, een kleinschalige theatergroep die uit zo'n twintigtal medewerkers bestaat, die gedeeltelijk op part-time basis werken met, laten we zeggen, arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd.

Het gezelschap heeft een traditie en ervaring van ongeveer zeven jaar en legt zich toe op kinder- en jeugdtoneel, op edukatieve produkties, maar ook op kleinschalig edukatief toneel voor andere doelgroepen bijvoorbeeld in de volwassenensektor. Jaarlijks worden er zo'n 170 à 200 voorstellingen gespeeld, waarvan de helft in Overijssel.

Sinds 1981/82 wordt de groep mondjesmaat gesubsidieerd op incidentele basis, door middel van projekt- en produktiesubsidies door het ministerie van WVC, door de provincie en door enkele gemeenten.

Mijn kontakten met de kulturele raad zijn ontstaan via de afdeling drama; het was soms ook een heel dramatische aangelegenheid, waarin naast de professionele kunstinstellingen ook de amateuristische kunstbeoefening deelnam. Toen bleek heel duidelijk sprake te zijn van een anderssoortige probleemstelling tussen beide groepen en mede daardoor is de afdeling drama in 1982 dan ook gesplitst in de afdeling drama, werkzaam voor de amateuristische kunstbeoefening en de afdeling podiumkunsten voor de professionele bedrijven. Vanuit die bedrijven heb ik weer een relatie met het bestuur van de raad als algemeen bestuurslid.

Het gaat mij nu verder om de raakvlakken die we in de afgelopen jaren gehad hebben met het fenomeen kulturele raad. Het gaat er dan om de raad als bemiddelaar te bekijken, als belangenbehartiger en als ondersteuner. Dat is sinds 1980/81 op verschillende manieren gebeurd. Aanvankelijk was dat het wegwijs maken in de provincie, in subsidieland, het mede opzetten van begrotingen en beleidsnotities, het ondersteunen van subsidieverzoeken en dergelijke.

Verder specifiek werk ten behoeve van een voorziening als de theatergroep en dan meer algemeen advisering ten aanzien van het jeugdtheater-inhaalplan, Voorts adviezen over een provinciale regeling, afnemerssubsidie edukatief toneel, adviezen ten aanzien van de begroting, bemiddeling door middel van brochures ten behoeve van onderwijs en sociaal-kultureel werk en ook bemiddeling via een funktionaris en konsulent.

Ik kom nu op enkele kritische punten: deels ingegeven door eigen mensen, deels ingegeven vanuit het veld.

Het eerste punt is, dat de raad door zijn structuur (direktie, staf, DB, AB, afdelingen) te log is, te bureaucratisch, om slagvaardig te kunnen reageren als pleitbezorger, als lobbyist. We hebben ontdekt dat de raad bijvoorbeeld niet binnen één maand op iets kan reageren, terwijl het af en toe nodig is om heel snel actie te ondernemen. Dat pleit voor een modus,

een soort tactische slagvaardigheid ten aanzien van kortetermijn-zaken, terwijl via de hiërarchieke lijn wat meer de middellange aspecten behandeld zouden kunnen worden.

Wellicht zou in dit verband ook verwezen kunnen worden naar de functies die de raad, althans in Overijssel, in de toekomst meer krijgt toebedeeld, nl van een participatiefunctie naar een steunfunctie, waardoor de noodzaak van slagvaardigheid wellicht nog zal toenemen.

Het tweede punt is dat de raad naar buiten toe schijnbaar te weinig geprofileerd lijkt ten aanzien van het provinciale apparaat. Dat brengt je op vragen als: "Waar is de plaats van de raad?" Het is een opmerking die voor mij, als betrokkene bij de raad, geen rol speelt, maar die ik regelmatig uit het kulturele werkveld verneem en vooral uit die sectoren die het zwakst zijn, die het minst georganiseerd zijn.

In de derde plaats de volgende opmerking: de kunst is anarchistisch, de raad niet. Dat heeft ook weer met die structuur te maken. De kulturele raad lijkt soms te grijs, te voorzichtig te handelen. Ook het feit dat uiteindelijk de kulturele sektor en niet louter de sektor professionele kunst bediend wordt, speelt daarbij een rol.

Het vierde punt is, dat de raad, evenals het veld, afhankelijk is van dezelfde subsidiegever, de provincie. Is bijvoorbeeld bij de raad de autonomie voldoende gegarandeerd? Je komt daarbij weer op vragen als macht en invloed. Tenslotte het laatste punt: de raad mist, dit in tegenstelling tot de Raad voor de Kunst, de deskundigheid, of voldoende kundigheid, om een regionaal gezelschap te toetsen in de kontekst van het landelijk belang. Die opmerking wordt enerzijds gemaakt in de kontekst van een overigens niet slecht gekoncipieerd evaluatierapport, dat ooit over "Lijn Negen" is gemaakt waarin naar de mening van de acteurs de raad ten aanzien van de artistiek-inhoudelijke zaken teveel op de stoel van de onderwijzer zat, waardoor de schijn gewekt werd dat het gemeenschappelijk belang onvoldoende gediend werd. Anderzijds is die opmerking ook gemaakt in de kontekst van ontwikkelingen waar we volop in zitten, ontwikkelingen die te maken hebben met de herstructurering van de podiumkunstsektor, dus ook van het toneel en waarin het kleinschalig aanbod gekristalliseerd zal worden en het zogenaamde landelijk aanbod naar het rijk gaat.

Dat betekent in de praktijk dat gezelschappen als "Lijn Negen", "Spektakel", "Teneeter", "Makkus", "Cirkel", "Tryater" aan de provincies worden overgeleverd en dat gezelschappen als "De Voorziening" in Groningen, ook gesubsidieerd door Drenthe geloof ik, en "Theater" uit Arnhem geheel naar het rijk gaan wat de verantwoordelijkheidstoedeling betreft. Er ontstaat zo een situatie waarin de Raad voor de Kunst niet langer een toetsingsorgaan van al die gedecentraliseer-

de kunstbedrijven en -bedrijfjes zal zijn, omdat de verantwoordelijkheid van de minister niet langer een rol speelt. De vraag is dan of er een dergelijke taak voor de kulturele raad moet komen of wie anders dat zou moeten doen.

Tenslotte, dit is ook een vraag van "Bundeling", een aantal gezelschappen van het jeugd- en kindertheater in Nederland (22 op dit moment), die gezamenlijk de belangen van het jeugdtheater behartigen en die mij gevraagd hebben om deze opmerking te plaatsen.

Ik wil mijn verhaal afronden door symbolisch één exemplaar van een publikatie van "Bundeling", waarin over al deze groepen zeer relevante zaken vermeld staan, aan de voorzitter van het NOGC aan te bieden.

-.-.-.-.-

BOEKMANSTICHTING

STICHTING NATIONAAL OVERLEG VOOR GEWESTELIJKE CULTUUR

